

OPOMBE:

- 1 V sestavku uporabljam rezultate popisa prebivalstva ZSSR 17. januarja 1979, objavljene v brošuri Naselenie SSSR, Moskva 1980.
- 2 V. I. Kozlov. Nacionalnosti SSSR, M. 1975, str. 32.
- 3 To številko omenja S. I. Bruk v spodaj omenjeni knjigi, drugi avtorji navajajo nižje številke. V brošuri Spisok narodnostej SSSR (Leningrad, AN SSSR 1927) je naštetih 169 enot.
- 4 Sovremennye etničeskie processy v SSSR, M. 1977, str. 485
- 5 S. I. Bruk. Naselenie mira. Etno-demografičeskij spravočnik. M. 1981, str. 218. Pri zadnjih treh popisih niso poimensko naštetih prav vsi narodi, kajti nekateri so zajeti pod oznako „ostale narodnosti“.
- 6 Prav tam, str. 218
- 7 „Jazyki narodov SSSR“, tom I–V, M. 1966–68.
- 8 Hanazarov K. H., Rešenie nacionalno-jazykovoje problemy v SSSR, M. 1977, str. 65.
- 9 Prav tam, str. 76.
- 10 Prav tam, str. 77. Brez pisane besede so tako (pretežno) ostali Nivhi, Saami, Itelmeni, Selkupi, Ketj, Cigani (Romi) idr.
- 11 Pečat SSSR v 1980 godu. M. 1981, str. 27
- 12 Hanazarov K. H., om. delo, str. 79.
- 13 Prav tam, str. 79.
- 14 V. A. Avrorin. Problemy izučeniya funkcionalnoj storony jazyka, Leningrad 1975, zlasti poglavje „Bližajšie sudby nacionalnyh jazykov, str. 210–242.
- 15 M. I. Isaev. O jazykah narodov SSSR, M. 1978, str. 150.
- 16 V. A. Avrorin, om. delo, str. 254
- 17 M. I. Isaev. Om. delo, str. 171.
- 18 N. I. Tereškin. Slovar vostočno-hantyjskih dialektov, Leningrad 1981, str. 3.
- 19 Isaev M. I. O jazykah narodov SSSR, str. 178.
- 20 Isaev M. I. Jazykovoje stroitelstvo v SSSR, M. 1979, str. 226.
- 21 Isaev M. I. O jazykah . . . , str. 178.
- 22 Prav tam, str. 265
- 23 Tugolukov V. A. Kto vy, Jukagiry? M. 1979, str. 5.
- 24 Isaev M. I. O jazykah . . . , str. 208.
- 25 Sovremennye etničeskie processy v SSSR, M. 1977, str. 272.
- 26 Prav tam, str. 279.
- 27 Avrorin V. A. Problemy izučeniya . . . , str. 232.
- 28 Avrorin V. A. Opyt izučeniya funkcionalnogo vzaimodejstvija jazykov u narodov Sibiri. Voprosy jazykoznanija, 1970, št. 1, str. 33–43.

SILVOTORKAR

KNJIŽNA POROČILA

JAPONSKA ETNOLOGIJA

(„Ethnology in Japan, Historical Review 1967 by the Japanese Society of Ethnology.“ K. Shibusawa Memorial Foundation for Ethnology, Tokyo, 1968.)

Delo je drugi pregled razvoja japonske etnologije, prvi je izšel leta 1966, in je za nepoznavalce tujih manjših nacionalnih etnologij prav gotovo dragoceno branje informativnega značaja. Japonske etnologe sicer kdaj pa kdaj

srečamo udeležene predvsem pri nekaterih raziskavah ameriških kulturnih antropologov in britanskih socialnih antropologov, manj pa vemo, kaj se dogaja v japonski nacionalni etnologiji, katera področja spodbujajo največje zanimanje preučevanja in zakaj.

Japonsko etnološko društvo je kot ena osrednjih etnoloških ustanov skušalo z zgodovinskim pregledom razvoja stroke in predstavivijo tematskih področij vsaj bežno približati položaj etnologije in sorodnih ved. Sorodnih ved zato, ker se je japonska etnologija že v svojih začetkih v 80. letih 19. stoletja povezovala z nekaterimi drugimi vedami in v določenih obdobjih z njimi tesneje sodelovala. Prvič je javno nastopila v okvirih Antropološkega društva v Tokyu leta 1884. Antropologija je v tem sklopu vključevala fizično in kulturno antropologijo, arheologijo in lingvistiko pa so se tokrat združevali v svojih društvih. Antropološko društvo je bilo vse do konca 20. let 20. stoletja bolj ustanova fizičnih antropologov, dokler se niso antropologi, etnologi in prazgodovinarji leta 1928 združili v „APE Circle“ in si za cilj postavili študij človeka v „najširšem smislu“, „Leta 1934 pa se je „APE Circle“ preimenoval v Japanese Society of Ethnology, ki je postal center za preučevanje Japonske in Japoncev. Društvu so se priključili še sociologi in zgodovinarji in vsi tisti, ki jih je kakor koli zanimal študij primitivnih ljudstev. Zato so bile prve terenske raziskave opravljene med domorodci na Sahalinu, Kurilskih otokih, Mikroneziji in Tajvanu.

Preučevanje domače kulture je bilo v rokah Japonske folkloristične družbe, ki se je ukvarjala s t. i. „folk ethnography“. Čeprav je bilo med njimi precej amaterjev in učiteljev, so zbrali od 30. let 20. stoletja veliko dragocenega gradiva, ki se je pokazalo uporabljivo v preučevanjih po 2. svetovni vojni.

Za obdobje do leta 1945 je značilen bolj ali manj neodvisen razvoj posameznih disciplin, rezultat pa sta bila drobnjakarsko zbiranje in raziskovanje, ki nista prispevala k celotnemu pregledu japonske kulture v najširšem smislu.

Položaj se je spremenil po 2. svetovni vojni, ko so se družbene in kulturološko usmerjene vede osvobodile prejšnjih militarističnih in ultranacionalnih pogledov in vere v božanski izvir cesarja in njegove dežele. Potrebna je bila revizija predvsem arheološkega in zgodovinskega gradiva, hkrati pa tudi novi temelji in izhodišča preučevanja izvira in razvoja japonskega naroda. Tudi nemožnost, da bi nadaljevali z raziskavami na Koreji, Tajvanu, Sahalinu in v Južnem morju, je pomenila vrnitev na domača tla.

Spodbuda pa ni prišla samo iz spremenjenih političnih razmer in načelno revidiranih nazorov, temveč tudi s strani ameriških antropologov (v okviru Civil Information and Education Section of the Occupying Forces, 1946), ki so začeli z raziskavami v japonskih ruralnih skupnostih. Tako so prišli Japonci v stik z usmeritvami ameriških kulturnih antropologov, ki so zaznamovale nadaljnji razvoj japonske etnologije, ki pa je sčasoma postala kritična do ameriških izsledkov. To se je najbolj jasno pokazalo ob izidu dela R. Benedict „The Crisantemum and the Sword“. Kljub temu je prav to delo spodbudilo javno zanimanje za etnološka spoznanja, ki presegajo zbiranje črepinj in opisovanje eksotičnih običajev.

Začela je prevladovati težnja po samorazkrivanju kompleksnosti svojega ljudstva in prav želja za celovito

podoba je sprožila celo vrsto interdisciplinarnih raziskav, pri katerih so sodelovali antropologi, etnologi, folkloristi, sociologi, psihologi, geografi, lingvisti in arheologi, združeni v „League for the Study of Human Affairs.“ Ta ustanova še obstaja in vsako leto izdaja monografije o različnih pokrajinah in krajih Japonske. Etnologi se takim projektom pridružujejo tudi iz finančnih in jezikovnih razlogov.

V povojnem obdobju pa japonska etnologija ne nastopa le v interdisciplinarnih raziskavah, temveč se v svojih okvirih posveča predvsem „japonskim študijam“, pa tudi preučevanju nejaponskih kultur in ljudstev.

V okviru „japonskih študij“ izstopa predvsem preučevanje etnogeneze Japoncev (historična etnologija), socialne strukture, veliko pa je tudi psihološko-kulturoloških raziskav in raziskav etnične skupine Ainu na Hokkaidu.

Historična etnologija ima iz preteklosti na voljo nekaj študij, ki so močno zaznamovane z vplivom dunajske kulturnozgodovinske šole (teorija o petih kulturnih plasteh na japonskem otočju), in bogato gradivo arheoloških, lingvističnih, zgodovinskih primerjalnih študij, pa tudi obilico etnografskega gradiva (primerjalne študije običajev, verovanja, mitologije pri sosednjih ljudstvih). Osnovni cilj je sistematizirati, kritično oceniti te prispevke in na njihovi osnovi rekonstruirati etnogenezo Japoncev, ki predstavlja središčno temo japonske historične etnologije. Izsledki so pokazali, da se je japonska kultura oblikovala z mešanjem in akumulacijo več kot dveh kulturnih kompleksov različnega izvira (prepoznana sta celinski kulturni kompleks in avstronezijski kulturni kompleks). Še vedno pa ostaja nerazrešeno vprašanje, katere sestavine so dejansko temeljne za kontinuiteto japonske kulture. Zato je v zadnjem času vsa pozornost namenjena tipološki rekonstrukciji, se pravi tematskim študijam, različnim pokrajinskim variantam in „posebnim območjem“ zunaj Japonske. Tematsko so v ospredju območje združbe, sorodstvo, krvni tabu, socialna organizacija in načini pridelovanja riža. Še vedno pa ugotavljajo, da so taka izvajanja nepopolna zaradi pomanjkanja virov in premajhnega povezovanja z drugimi vedami, ki je skromno prav na področju historiografije.

Pri preučevanju socialne strukture gre predvsem za prevrednotenje že poznanih oblik organiziranosti in aktivnosti, ki so bile v preteklosti zabeležene kot običaji, folklor. To prevrednotenje poteka pod močnim sociološkim vplivom v smislu odnosa posameznih družbenih pojavov do socialne strukture. Osrednje teme so institucija le, družina, dozoku kot sorodstvena in teritorialna skupnost, zakon—poroka in strukturalni vzorci podeželskih skupnosti. Rezultat preučevanj je potrjevanje dveh osnovnih struktur, ki kažeta hkrati na zgodovinski razvoj, dva različna načina proizvodnje materialnih dobrin.

Pod močnimi tujimi vplivi so psihološko-kulturološke raziskave. V predvojnem času je bil to predvsem germanski vpliv (Gestalt teorija, . . .), po vojni pa ameriška socialna psihologija, klinična psihologija, neofreudizem, množične komunikacije. Spoznavanje japonskega nacionalnega značaja je cilj takih preučevanj, metode pa so zelo različne, od psihoanalitskega pristopa do uporabe različnih psiholoških testov, anket o odzivanju in udeležnosti posameznikov v množični in tradicionalni kulturi, analiz mnenj, opazovanja. Ena med zanimivimi ugotovitvami je, da je za Japonce značilna „odvisnost“ oziroma „potreba po odvisnosti“ (dependency need) in da je ena izmed takih odvisnosti — odvisnost od staršev—ukoreninjena in institu-

cionalizirana v družbeni sistem. Psihološko—kulturološka preučevanja izstopajo še po eni sestavi, in sicer vključevanju mestnega prebivalstva v svoje raziskave, kar se šele v zadnjem času kaže tudi v preučevanju problemov akulturacije in urbanizacije.

Preučevanje Ainujev ima že 90 letno tradicijo, vendar so Japonce pri tem prehiteli evropski misijonarji (John Batchelor). Ainuje so nato preučili s fizično antropološkega, lingvističnega, etnografskega in religioznega vidika. Zbralo se je izredno veliko število tematskih študij in šele v 50. letih je izšla prva celotna podoba Ainujev in obliki monografij „The Ainu“ in „Joint Research on the Saru Ainu of Hokkaido“. Še vedno pa prevladujejo tematske monografije o njihovem sorodstvenem sistemu, teritorialnih skupnostih, položaju ženske, kultu prednikov, . . .

Študij nejaponskih kultur ima tradicijo že v prejšnjem stoletju in je povezan s samim preučevanjem Japonske, njene poselitve, etnogeneze in kulturnim razvojem Japoncev oziroma s primerjalno sestavino historičnega preučevanja, pogosto pa tudi s političnimi interesi. Zato so bila raziskovanja vezana tematsko na tiste kulturne pojave, kjer je bilo pričakovati vzporednice z japonsko kulturo, in na njihovo povezanost in odvisnost. To velja predvsem za področje sosednjih azijskih celinskih dežel in otočij. Glede na možnosti so potekale tudi raziskave v Afriki in Ameriki.

Iz tega pregleda so torej razvidni osrednji interesi in naravnost japonskih etnologov. Zanimanje je tematsko usmerjeno na tista področja, ki so nekako „najbolj japonska“, ki hkrati predstavljajo vrednoto in samobitnost, ki jo je potrebno spoznavati in negovati. Zanimivo je predvsem to, da so prispevki t. i. „urbane etnologije“ izredno majhni glede na visok delež mestnega in v industriji in drugih dejavnostih zaposlenega prebivalstva, ki je morda najbolj značilno za sodobno Japonsko.

INGRID SLAVEC

RAZSTAVE

SREČANJE DVEH KULTUR

Razmišljanje ob razstavi „El Dorado“ — zlato iz Kolumbije, v muzeju Goričane, spomladi 1981. leta.

Slovenski etnografski muzej je v Goričanah pripravil razstavo zlatih in keramičnih izdelkov predšpanske